

Asiantuntijalausunto

Eduskunta
Sosiaali- ja terveystieteiden
Stv@eduskunta.fi

Asiantuntijakuuleminen sosiaali- ja terveystieteiden 10.10.2024

HE 123/2024 vp Hallituksen esitys eduskunnalle sosiaaliturvarahastojen säästöjen valtion ja kuntien talouden vahvistamiseen ohjaamista ja sairauspäivärahan muutoksia koskevaksi lainsäädännöksi

Pyydettyä lausuntonaan Kela kunnioittaen toteaa, että se on osallistunut hallituksen esityksen valmisteluun ja sen esittämiä näkökohtia on otettu valmistelussa huomioon. Kela on toimeenpanijan näkökulmasta nostanut erityisesti esille, miten sairauspäivärahan laskusäännön heikennys vaikuttaa kyseisen laskusäännön mukaan määräytyviin päivärahaetuuksiin ja mitä heijastevaikutuksia tällä voi mahdollisesti olla muihin etuuksiin. Toimeenpanon onnistumista on Kelan taholta pyritty varmistamaan siten, että valmistelun taustalla on ollut mukana Kelan suunnittelu-, järjestelmä-, aktuaari- ja tilastoasiantuntijoita.

Ehdotettu muutos koskee sairausvakuutuslain 11 luvun 1 §:n 2 momentin mukaan määräytyviä päivärahaetuuksia (sairauspäiväraha, osasairauspäiväraha ja kuntoutusraha)¹. Muutoksella ei ole vaikutusta asiakkaisiin, joiden sairausvakuutuslain mukainen vuositulo alittaa 70 prosentin korvaustason oikeuttavan uuden ehdotetun ylärajan (vuoden 2024 palkkakertoimella laskettuna 27 633 euroa).²

Kela tunnistaa, että matalampi sairauspäivärahan korvausaste voi kannustaa työntekijöitä palaamaan töihin liian ajoissa, mikä voi pahimmillaan johtaa pidemmällä aikavälillä työkyvyttömyyden pitkittymiseen sekä etuusmenojen kasvuun. Sairauspoissaolo on osa sairauden hoitoa ja sairauspoissaolo hoidon tukena auttaa toimintakyvyn palautumista sekä estää toimintakyvyn edelleen heikkenemistä. Sairaana työskenteleminen (presenteismi) voi vaarantaa toipumista ja tulevaa terveyttä, vähentää työn tuottavuutta ja sitä kautta aiheuttaa myös merkittäviä kustannuksia. Lisäksi pitkittyvät ja toistuvat työkyvyttömyysjaksot lisäävät terveydenhuollon lausuntotaakkaa.

Kela toisaalta myös tunnistaa, että varhaisempi työhön paluu terveydelle sopivaan työhön usein tukee terveyttä ja toipumista. Tämä osaltaan ehkäisee pitkittyviin sairauspoissaoloihin liittyvää työstä syrjäytymistä ja puolestaan vähentää terveydenhuollon lausuntotaakkaa. Työterveyshuollon rooli sairauspoissaolotarpeen ja sen vaihtoehtojen arvioijana korostuu näissä tilanteissa.

Sairauspäivärahan laskukaavan muutos koskee esityksessä kerrotulla tavalla myös kuntoutusrahan määräytymistä. Sosiaaliturvan toimeenpanon yksinkertaistamiseksi kuntoutusrahan ja sairauspäivärahan on syytä jatkossakin määräytyä samoin perustein. Kela kiinnittää kuitenkin huomiota siihen,

¹ HE 123/2024 vp. s. 2: "Sairauspäivärahan laskukaava koskee myös sairausvakuutuslain mukaista luovutuspäivärahaa. Esityksessä ehdotetaan, että luovutuspäivärahaa ei alennettaisi, vaan sen osalta sovellettaisiin nykyistä laskukaavaa vuoden 2025 loppuun saakka."

² Ks. esim. HE 123/2024 vp. s. 42 ja 45: Taulukot 13 ja 19 havainnollistavat sairauspäivärahan ja kuntoutusrahan osalta vaikutuksia edellä mainittujen etuuksien saajamääriin vuoden 2023 tilastojen perusteella.

että kuntoutuksen aikaisen toimeentulon heikentymisellä voi olla vaikutusta asiakkaan motivaatioon osallistua ja sitoutua erityisesti pitkäkestoisempaan ammatilliseen kuntoutukseen. Laskusäännön heikennys voi myös vähentää kuntoutukseen hakeutumista pienentyvän kuntoutusrahan seurauksena, vaikka kuntoutustarve olisi selkeä. Lisäksi on syytä huomata, että ammatillisen kuntoutuksen osalta kuntoutusrahan laskukaavaa on heikennetty 1.1.2024 voimaan tulleen muutoksen (1240/2023, HE 60/2023 vp) myötä, eikä tämän vaikutusta ole vielä pystytty kokonaisvaltaisesti arvioimaan.

Toimeenpanon näkökulmasta huomioitavia seikkoja:

1. Asiakkaat voivat valita taloudellisesti kannattavamman etuuden, jos useamman etuuden myöntämisedellytykset täyttyvät samanaikaisesti. Tällöin asiakas ei ole välttämättä tarkoituksenmukaisimmalla etuudella.³
2. Heikentynyt sairauspäivärahan korvaustaso voi vaikuttaa siihen, että asiakkaat, joilla työkyvyttömyys on pitkittynyt tai vaarassa pitkittyä, hakeutuvat aiempaa aikaisemmin työkyvyttömyyseläkkeelle, vaikka työkyvyttömyyseläkkeen myöntämisedellytykset eivät täyttyisi. Tämä lisäisi Kelan työtaakkaa sekä entisestään kasvattaisi työkyvyttömyyseläkehakemusten hylkäysprosenttia.⁴
3. Ehdotetun sairauspäivärahan laskusäännön heikennyksestä johtuva heijastevaikutus etuusperusteisen tulon muodostumiseen, jos asiakkaalle on myönnetty vuositulon tarkastelujaksolle vuositulossa huomioitavia etuuksia.⁵

Kela pyytää kiinnittämään erityistä huomiota siihen, että lain lopullinen sisältö varmistuisi mahdollisimman pian. Tällöin lakien toimeenpano on mahdollista toteuttaa suunnitellussa aikataulussa ja muun muassa asiakkaille tiedottaminen on mahdollista jo aikaisessa vaiheessa. Muutosvaihe edellyttää riittävää viestintää ja ennakoivaa neuvontaa.

Ystävällisesti

Milla Kaitola

Etuuspäällikkö

³ Sairausvakuutuslaki 12 luku 1 § 1 momentti: Vakuutetulle maksetaan samanaikaisesti vain yhtä tämän lain mukaista päivärahaetuutta.

⁴ Kela hylkää lähes 60 prosenttia uusista työkyvyttömyyseläkehakemuksista.

⁵ Asiakkaan sairauspäivärahan määrä perustuu sairausvakuutuslain 11 luvun 2 §:n mukaan määräytyvään vuosituloon. Vuositulo voi muodostua palkkatulosta, yrittäjätulosta, ansionmenetykskorvauksista ja etuusperusteisesta tulosta, tai kaikista edellä mainituista tuloista ja etuuksista yhdessä tai erikseen. Etuusperusteisen tulon tarkoituksena on turvata etuuden tasoa etuudelta toiselle siirryttäessä. Koska eri etuudet ovat määrältään erilaisia, turvaa etuusperusteinen tulo asiakkaiden tulotasoa heidän siirryessään määrältään pienemmälle etuudelle. Uuden laskusäännön myötä etuusperusteinen tulo kasvaisi, kun laskukaavan taitteet ja korvausprosentti pienenevät. Tämä saattaa joissakin tilanteissa aiheuttaa sen, että vuositulo kasvaa asiakkailla ja koituu heidän eduksi, joilla vuositulon tarkastelujakso sisältää vuositulossa huomioitavia etuuksia ja liikutaan taitteiden yli.